

мърсяване, от кариеризма и равнодушието, зазвучава остро съвременно и граждански ангажирано.

Критичката анализира детайлно драматургията на Др. Асенов, която въплува съвременния зритель с актуалната си проблематика и искреността на изстраданата авторова позиция, с високия градус на нравствено-етичната си непримиримост. Според нея пиесите му „Рози за д-р Шомов“, „Разходка в събота вечер“, „Професия за ангели“, „Златното покритие“ разкриват остра конфликтност и философска дълбочина, непримиримост с пошлостта и цинизма в човешкото поведение. Чрез сцената Др. Асенов се бори за опазване на красотата и хармонията в човешките взаимоотношения, за съхраняване на най-светлите нравствени добродетели у човека.

В края на изследването В. Бояджиева засяга комплексивно някои характерни явления и тенденции в българската драматургия след Априлския пленум, който разчупи догматичните норми в изкуството и обнови националната ни драма. Критичката се спира на т. нар. „лирична драма“ от края на 50-те и началото на 60-те години, представена от Ив. Пейчев, Ив. Радоев, В. Петров, Г. Джагаров, Г. Свежин и други автори, анализира наситените с ярък национален колорит драматични произведения на Н. Хайтов и Й. Радичков, в които фолклорната окраска е съчетана със съвременно философско световъзглед. Същевременно тя проследява завоеванията на историческата драматургия, в която работят творци като Н. Русев, Н. Драгова, П. Стефанов, Р. Игнатов, Р. Радков, стремежа им да преосмислят философски миналото от съвременното гледище, да го видят в нови аспекти и измерения. Главното място в нашата драматургия след Априлския пленум според В. Бояджиева принадлежи на съвременната тема, разработвана от К. Георгиев, Г. Данаилов, Ст. Стратиев, Г. Мишев, П. Панчев и редица други автори в цялата й мащабност и многообразие. Мисля обаче, че в това отношение изследователката би могла да разгледа много по-детайлно интересните и показателни явления в българската драма през последния четвърт век.

Книгата на В. Бояджиева „Летопис на българската драма“ проследява задълбочено многопосочните художествени търсения и завоевания на ролната драматургия през период от сто и тридесет години, доказва равноправното й място в цялостното развитие на българската литература. Въпреки отделните си незначителни непълноти изследването очертава убедително сложната еволюция на драматичния жанр у нас, разкрива могъщата въздействаща сила на театъра, неговата изключителна способност да влияе върху развитието на обществото, да преобразява със социалната си функция и високия си емоционален градус човешката душа. Мисля, че именно в това е неоспоримият научен

принос на книгата като ценен изследователски труд, създаващ цялостен поглед върху един от трите основни дяла на българската литература.

Ралица Маркова

„РУССКОЕ СТИХОСЛОЖЕНИЕ XIX В. МАТЕРИАЛЫ ПО МЕТРИКЕ И СТРОФИКЕ РУССКИХ ПОЭТОВ“
М., изд. „Наука“, 1979

В края на 60-те и началото на 70-те години съветски стиховеди от различни градове започнаха да работят по една обширна програма за изучаването на руския стих, предложена от Л. И. Тимофеев. Нейната цел е създаването на история на руския стих, като проблемът за фактологичната база се решава чрез пълно и системно описание на стиховата форма на всеки поет. Хронологичен ред от метрически справочници, построени върху единен принцип и единна терминология, ще изясни фактите от еволюцията на руския стих и ще представлява основата на бъдещата му история. Естествено, че коментарието на получените данни ще стимулира нови теоретични обобщения в тази област на филологията.

Първата реализация на част от тази програма е сборникът с метрически справочници „Русское стихосложение XIX в.“

Възможността тя да се осъществи като колективен труд е само по себе си свидетелство както за сериозната професионална култура на по-младото поколение стиховеди, участници в сборника, така и за наличието на теоретично мислене с дългогодишна традиция и чинито задълбочени научни резултати са постигнати при решаването на конкретни въпроси, засягащи историята на руския стих. Пример за такъв тип разработки са изследванията на М. Л. Гаспаров, който има пряко отношение към сборника. Той е редактирал включените в него справочници, а част от текста на някои от тях е негов.

Идеята на Б. Ярхо да се превърне обикновеният указател за употребата на стиховите размери, строфи и типове римуване от читателско пособие в средство за изследване на стиховата форма (вж. Н. В. Лапшина, И. К. Романович, Б. И. Ярхо. Метрически справочник к стихотворениям А. С. Пушкина. М. — Л., „Academia“, 1934, 142 с. с таблици и диаграмми и „Из материалов „Метрического справочника к стихотворениям М. Ю. Лермонтова“. — Вопросы языкознания, 1966, № 2, с. 126—137) се актуализира отново не само защото в руското стилознание винаги са били силни приетствеността и интересът към собственото научно наследство, но и защото самото състояние на

съвременното изучаване на руския стих го налага. В уводната редакционна бележка се посочва, че е необходимо да се преодолее практиката на изследване на стиховите явления изолирани едно от друго. Сега задачата е „да се възстанови картината на единството на стиховата форма в съзнанието на поета, да се видят отделните явления на метриката, ритмиката, строфиката в общата цялост на стиховата система на всеки отделен поет, която от своя страна се включва в общата цялост на неговата поетическа система“ (с. 3). Тази постановка трябва да се разбира не като отхвърляне на предишния тип изследване, а като пристъпване към следващ етап в разглеждането на стиховата форма. Защото данните за употребата на метри и размери, строфика и каталектика придобиват значение само въспоставка с общите данни за периода, през който поетът е творил. Поради предмета, който изследва, стихознанието не може да постигне обективност без използването на сравнителния подход. За да се получи точна представа за дадено явление, то трябва да бъде съпоставено с някакъв обективен показател, например теоретичен езиков или речев модел (при анализ на ритмиката), общата еволюция, данните за даден период, средните показатели за появата на определен стихов елемент и прочие. Благодарение на направените досега обширни и задълбочени изследвания в руското и съветското стихознание е възможно да се съпоставят особеностите на стиха на отделния поет с исторически авторитетната форма. Тъй като общите тенденции в развитието на стиха, видени в аспекта на различни негови страни, са в голяма степен установени, вниманието може да се съсредоточи върху стиховата система на отделния автор и да се коментират показателите с научна достоверност. От друга страна, включването на нови данни, както и доизясняването на вече получени ще обогати и разшири направените досега характеристики. Ето защо сборникът „Русское стихосложение XIX в.“ представлява закономерно продължение на съществуващите традиции в теорията и историята на руския стих.

Метрическият справочник като изследователски жанр притежава специфични възможности за описание на индивидуалната стихова система. В основата му лежи азбучен указател на произведенията на даден автор. За всяко стихотворение са посочени обемът, размерът, строфиката, както и датата на създаването му. Към основния азбучен указател се построяват метрически и строфически указатели, които диференцират картината на стиховата организация. Метрическият указател се изгражда чрез изброяването на всички стихотворения, създадени в даден размер, като се посочва общият брой стихотворения и стихови редове в същия размер. Аналогично се построява строфическият указател — строфа, изброяване на всички стихотворения, използващи тази

строфа, и общия брой стихотворения и строфи. Към някои от метрическите справочници (за Востоков, Пушкин, Баратински и Тютчев) са прибавени каталози на метрико-строфическите форми и на строфико-метрическите форми. В тях са описани всеки размер в каква строфична форма се явява и всяка форма на строфата чрез какви размери се осъществява. Всички тези данни са систематизирани и коментирани в синхронен и диахронен план. Така метрическият справочник посочва състава и съотношението на различните метри, размери, строфични и римови форми в творчеството на даден поет, които се съпоставят с общите тенденции в разволя на стиха. Например показателите от метрическият репертоар на А. Востоков, дражирани само в синхронен вид, ясно го определят като един от най-интересните реформатори на силабо-тоническото стихосложение през първата половина на XIX в. „Метрическият репертоар на А. Х. Востоков е необичаен както от гледна точка на избора на формите, така и от гледна точка на тяхното съотношение. Изключително висок е процентът на несилабо-тоническите размери (некласическите) — 26,0% звена, 28,4% редове — за сметка главно на логадите и „народния“ стих. Съотношението на формите вътре в класическите размери също се отклонява от нормата: нормално може да се приеме тук само обилното на 4-ст. ямб (12,3%; 18,1%) и волен ямб (20,1%; 17,4%), докато практически измествен се оказва 6-ст. ямб (3,9%; 1,0%), едва ли не най-разпространеният размер на това време. Особено забележимо е отсъствието на александрийския дистих: единственото звено от 18 стиха не е самостоятелно, а влиза в състава на полиметрически композиции. Затова пък е висок процентът на разностъпния ямб (10,4%; 12,6%) и на разностъпния хорей (3,3%; 2,3%); почти уникална е употребата на волен хорей“ (117 с.).

Чрез метрическият справочник може да се осъществи подробен анализ на връзката между метър, размер, строфична форма, римуване и каталектика. Взаимоотношенията между тези страни на стиховата форма са индивидуални за всеки творец. Ето някои от по-главните изводи, които в повечето случаи засягат и организирания принцип на стиховата система. Еволюцията на стиха на Жуковски може да бъде обяснена с измененията, настъпили в жанровата система. Анализът на стиховата система на Батюшков го представя като поет, творил през преходен период; много от неговите особености (съотношението между класически и некласически размери и др.) го свързва със стихотворната традиция на XVIII в. Но успоредно с това той търси и нови форми (използването на полиметрията в драмата, традиция, която е била свързана досега с името на Некрасов). В стихосложението на Востоков доминираща роля играе метриката и всички други процеси не са самостоятелни, а са само

следствие от изменението в репертоара на размерите. Съпоставянето на данните за стиха на Пушкин с метрическия фон на епохата показва, че през „лицейските“ години те съвпадат, особено с поетите около Карамзин, докато в последния период той се откъсва от общите тенденции, които в същност са се формирали главно под влиянието на неговата поезия, и търси нови форми. 6-ст. ямб вече не е александрийски стих, а стих с волно римуване, 5-ст. ямб е вече безцезурен и т. н. Този процес е прекъснат в стадий на формиране. За творчеството на А. Делвиг са характерни неklasически размери. При тяхната употреба той избягва традиционната разработка. Доминираща роля в метрическия репертоар на Е. Баратински изпълнява 4-ст. ямб и съобразно с него е построена периодизацията на стиховата форма. В резултат на метрическите търсения в стиха на А. Колцов се стабилизират пет размера — 4 двударни и 1 едноударен, като силabisческата единица на стиха се колебае между 4—6 срички. Заключение извод е, че именно силabisческата стихова единица е основата на песенния стих на Колцов и че метрическите му търсения са били насочени към приспособяване на книжния руски стих към народната песенна практика. Стиховата организация на Ф. Тютчев показва, че в преводите си той се стреми да допълни, а не да повтори метриката на оригиналните си произведения. Отстъпването на ямба за сметка на увеличаването на хорей, падаването и новият подем на 3-сричните размери са основните направления в метрическата еволюция на Полонски.

Тук не е възможно да посоча многото интересни конкретни наблюдения. Искам само да наблегна, че те създават основата за бъдещи обобщения на закономерности, свойствени въобще за стиховата форма. „Прави впечатление, че в периоди на образуване и упадък на някакъв размер преобладават стихове, отклоняващи се от средната дължина: в XVIII в. преобладават дълги двусрични стихове, което в частност добре се вижда при волния ямб, където основната маса стихове са 6-ст. ямб и кратки трисрични размери; в началото на XIX в. започва разцветът на ямба и водеща позиция започва да заема 4-ст. ямб; през втората половина на XIX в. — началото на XX в. започва разцветът на трисричните размери и на първо място 3-ст. амфибрахий, 3-ст. анапест и 3-ст. дактил; върху дългите стихове на Брюсов се появяват в кризисния за руската силabisботоника период“ (179 с.).

Описанието на стиховата система като една цялост дава възможност да се посочи взаимовлиянието между стих и жанр. За съставянето на метрическия справочник тази корелация не е задължителен показател. Но в по-голяма или по-малка степен тя е засегната във всички метрически справочници с изключение на справочника за Ф.

Тютчев, в който данните са коментирани чрез разграничаването: оригинална—преводна поезия. Както и при другите аспекти, така и тук конкретните наблюдения се сравняват с общите тенденции, с авторитетните за даден период взаимозависимости. Така виждаме как поетът нарушава или, напротив, продължава и обогатява съществуващите до него традиции или създава нови. „М. П. Штокмар установи, че волният ямб с широк диапазон на метри от 1-ст. до 7-ст. ямб се е развивал в рамките на две традиции. Първата — чрез Пушкин и Жуковски — почва от XVIII в. и е свързана с жанровете на елегията и посланието, втората се е установила по-късно, превръщайки се в признак на драматическите жанрове и на басните. Баратински, който не се включва към нито една от тях, създава своя традиция на волноамфибический стих, в основата на която лежат само два метра — 6-ст. и 4-ст. ямб“ (308—309).

Друга страна на проблема стихова организация — жанр е откриването на сравнително постоянна зависимост между тях. Наред с неутралните размери съществуват други, чиято поява е сигнал или емблема за даден жанр. Използването на определен размер при разработката на някой жанр е исторически променлива зависимост, с която се сравняват наблюденията за творчеството на отделния автор. Възможни са различни степени на обвързаност. „Най-голяма „жанрова свобода“ имат при Батюшков волният, 6-ст. и 4-ст. ямб. Всички те се употребяват в елегии, послания, антологически стихотворения, епиграми, надписи и други „дреболи“, а освен това всеки от тях има и свой жанров профил: волният ямб — сатирична приказка и басня, 6-ст. ямб — епическа поема, 4-ст. ямб — стихотворения от осански тип“ (104 с.). Систематизацията на явленията, възникнали от взаимодействието между стиховата организация и жанра, може да бъде проведена в синхронен и диахронен план. В разгърнат вид такъв анализ наблюдаваме в справочника за В. А. Жуковски и за А. С. Пушкин. Синхронният обзор е представен чрез два подхода. Анализ на жанра от гледна точка на размера и на размера от гледна точка на жанра, както и анализ на жанра от гледна точка на основните строфически типове и на строфическите форми (в справочника на Пушкин е разглеждана равнострофичната форма) от гледна точка на жанра.

Сериозният научен принос на „Русское стихосложение XIX в.“ се състои не само в разкриването на неизвестни досега особености на руския стих от първата половина на XIX в., не само в посочването на зависимости и закономерности на стиховата форма, но и в поставянето на методологически въпроси. Тяхното решаване е насочено към постигането на по-точна класификация и систематизация на стиховете явления. Най-богат в това отношение е метрическият справочник за Пушкин. М. Ю. Лотман и

С. А. Шахвердов предлагат два подхода към стиховата форма. „При първия подход показателите за разпределението на формите се дава, без да се отчита обкръжението в конкретния текст; при такова разглеждане отпавно е понятието „стихов ред“, а стихотворният текст се представя като обикновен с б о р от стихови редове и при разглеждането не се въвежда. Така метриката на стихотворението „Приказка“ се определя като сума от 20 реда 3-ст. ямб, 8 реда 4-ст. ямб и 4 реда 6-ст. ямб. При втория подход наследството на поета се представя не като сбор от редове, а като сбор от текстове, всеки от който представлява не сума, а система от стихови форми, разглеждани не изолирано, а в контекста на обкръжаващите ги единици от същото ниво. Тук е възможна двойна статистика: по текстове и по редове. Тук метърът на „Приказка“ се определя като ЯЗ3336443. Първия от двата описани подхода ние условно наричаме формално-статистически, втория — функционално-статистически“ (147 с.). В съответствие с въвеждането на това разграничение се уточняват основни стиховедски термини. „Така в метриката при формално-статистическия подход ние ще говорим за репертоарна метрите, при функционално-статистическия за репертоар на размерите.

Стихотворният текст може да има редове с различни метри, но само един размер. По аналогичен начин и на нивото на строфиката при формалния подход към явленията ние ще говорим за строфоиди, а при функционалния — за строфи. Под строфа ние разбираме максималния период на симетрия в стихотворния текст, а под строфоид — минималното обединение на редове (в неримувания текст — дори един ред), което потенциално, т.е. при постоянно повтаряне, е способно да представлява строфа. Както метрите се реализират в размери, така и строфоидите се реализират в състава на строфата (147 с.). Така проведената конкретизация на понятията е възприета само от някои автори в сборника. Различно е решен и въпросът за периодизацията на стиховата форма. За нормалното протичане на научния процес е необходим точен и обобщаващ понятиен апарат, който да облекчава научната комуникация. Известна е мисълта на Р. Якобсон, че за неговото създаване, за разволя на науката, по-плодотворно е разногласието, отколкото налагането на едно авторитетно мислене. „Русское стихосложение XIX в.“ е именно пример за постепенното създаване на общовалиден понятиен апарат при наличието на различни гледни точки.

Рая Кунчева

Хроника

XXV МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ОРИЕНТАЛИСТИТЕ В ЯПОНИЯ

На 9 и 10 май 1980 г. в Токио бе проведена XXV международна конференция на ориенталистите в Япония. Работата на конференцията протече в следните четири секции: 1. Източна религия и философия. 2. Японска литература. 3. История на Изтока. 4. Източно изобразително изкуство и музика. Бяха проведени и два семинара: „Икономика на Китай през времето на управлението на династията Ч'инг“ и „Възприятие на театъра Кабуки“.

В работата на конференцията взеха участие 44 представители от 15 страни: от САЩ — 19, от Япония — 7, по двама от Австралия, Тайланд, Индия, Ю. Корея и Израел, по един от ФРГ, Швейцария, СССР, Китай, Тайван, Индонезия, Коста Рика и България.

Ще се опитам накратко да представя докладите в литературната секция, в които се

проявиха и някои от основните направления в изследването на японската литература напоследък.

Преди всичко правят впечатление разширението на диапазона на литературните изследвания и повишеният интерес към нови, неразглеждани досега проблеми и произведения.

Докладът на Нуанг Пас Ганг от Ю. Корея бе озаглавен „Исторически контекст и митологична структура на „Ямасачи и Умисачи“. „Ямасачи („планинско съкровище“) и Умисачи („морско съкровище“) — е един от митовите, включени в първото писмено произведение на японската литература „Коджик“ („Записки за древните времена“) от 712 г.

В изказването си докладчикът се спира накратко на елементите, върху които е изграден митът и направи опит за разглеждане на архитипалната му структура.

Докладът на Марк Харбисън от САЩ бе посветен на най-древната форма в япон-